

Yapay Zeka I: Veri Bilimi ve Makine Öğrenmesine Giriş Sertifika Programı

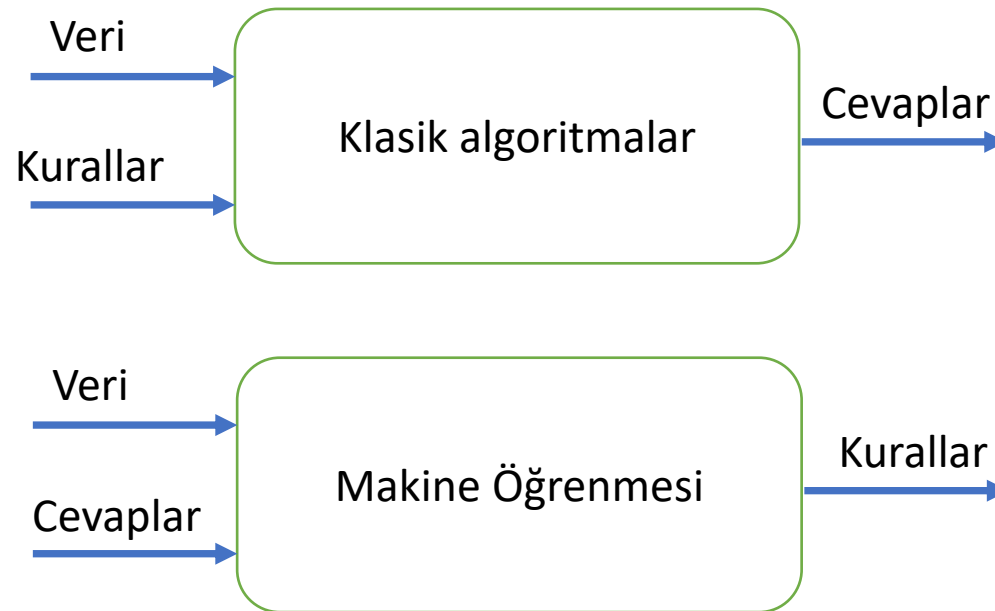
Doç. Dr. Taner Arsan

H. Fuat Alsan, PhD(c)

Sena Kılınç, PhD(c)

Makine Öğrenmesine Giriş

- Yapay zekanın bir alt dalıdır
- Sabit kodlanmış kurallar yerine örüntü tanıma (pattern recognition)

Öğrenme Paradigmaları

- Denetimli Öğrenme (Supervised Learning)
  - Etiketli veri kümesi gereklidir
  - Sonuçları değerlendirmek daha kolaydır
- Denetimsiz Öğrenme (Unsupervised learning)
  - Etiketli veri kümesine gerek duyulmaz
  - Sonuçları değerlendirmek daha zordur
- Ayrıca:
  - Yarı denetimli öğrenme (Semi-supervised learning)
  - Pekiştirmeli öğrenme (Reinforcement learning)
  - Kendinden denetimli öğrenme (Self-supervised learning)
  - Zayıf denetimli öğrenme (Weakly-supervised learning)
  - vb.

Makine Öğrenmesi Görevleri

- Regresyon (Regression):
  - Sürekli (continuous) bir değeri tahmin
  - Örnek: Ev fiyatlarını tahmin etme
- Sınıflandırma (Classification):
  - Verilerin hangi nesne sınıfına ait olduğuna (önceden belirtilmiş sabit sayıda nesne sınıfı arasında) karar verme
  - Örnek: Bir görüntü verildiğinde, bu resmin bir araba mı yoksa kamyon mu olduğuna karar verme
- Kümeleme (Clustering):
  - Benzer verileri (bir benzerlik ölçütü kullanarak) gruptama
  - Denetimsiz (etiketli veri seti gerektirmez)
  - Örnek: Müşteri segmentasyonu

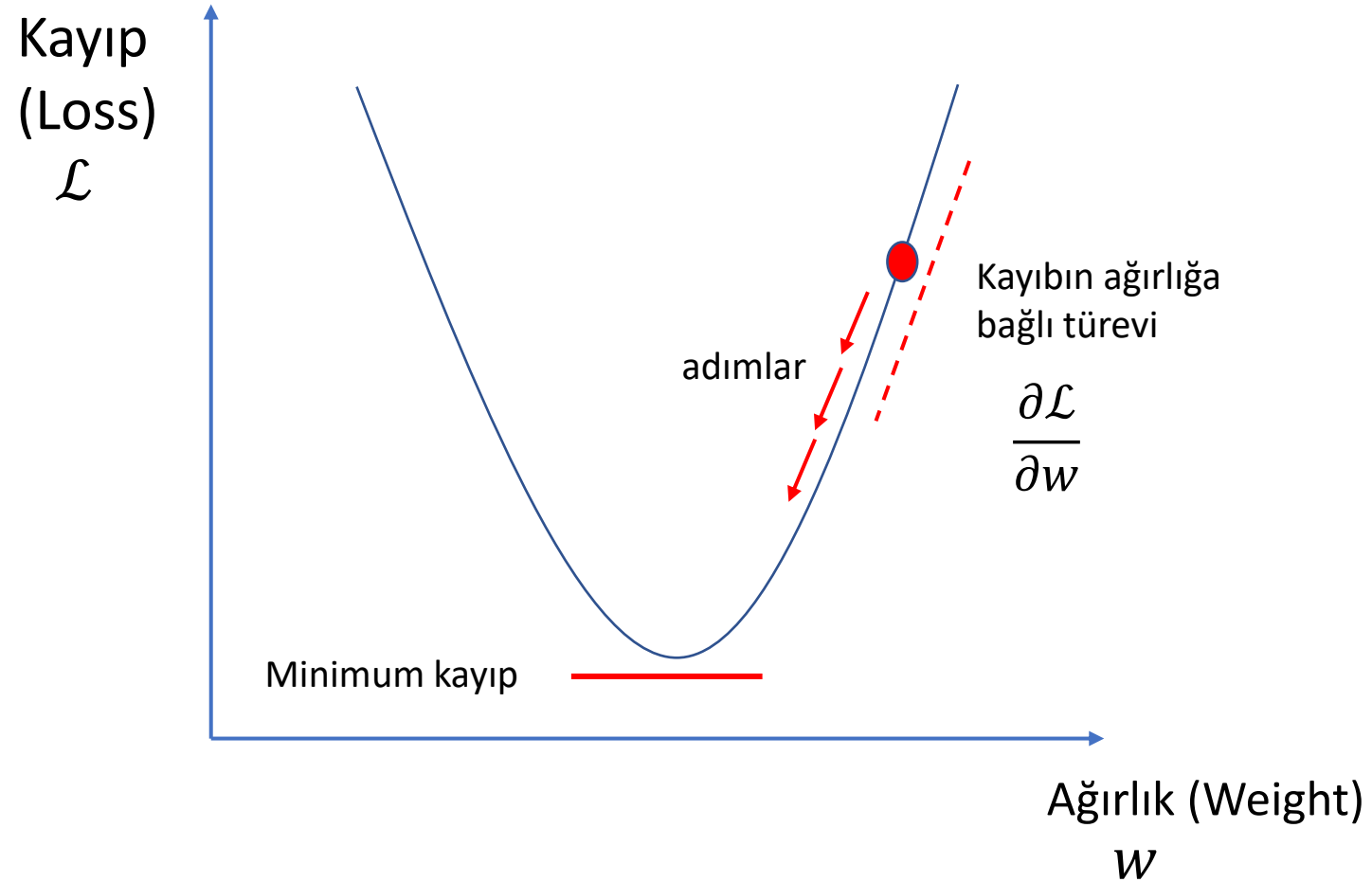
Veri Üretmek

- Veri kümelerinin lisansları vardır ve ticari uygulamalara yönelik yasal sorunlar oluşturabilir
- Sentetik veri üretebiliriz
- Regresyon için fonksiyonla manuel olarak üretebiliriz:
  - $y = x + \epsilon$
- Aşağıdaki sklearn fonksiyonları da kullanılabilir:
  - (from sklearn import datasets)
  - datasets.make_regression()
  - datasets.make_classification()
  - datasets.make_blobs()

Gradyan Düşüşü (Gradient Descent)

- Makine öğreniminde, modelleri eğitmek için kapalı formda analitik çözümlerimiz yoktur.
- Bunun yerine, gradyan düşüşü gibi iteratif çözümleri kullanırız.
- **Döngü kullanarak kayıp fonksiyonunun model parametreleriyle olan türevini alır ve adım adım minimum kayba doğru hareket ederiz.**
- Yeterli iterasyondan sonra, modeller eğitilmiş olur ve tahmin yapmaya hazırdır.

Gradyan Düşüşü (Görsel Olarak)

Örnek: Temel Linear Regresyon

- Temel linear regresyon modeli: $y = w_0 + w_1x$
- w_0, w_1 model parametreleri, x girdiler ve y çıktılar (tahminler)
- Kayıp (loss) fonksiyonu: $\mathcal{L}(\hat{y}, y) = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N (\hat{y}_i - y_i)^2$
  - N toplam veri sayısı, y_i tahmin etmek istenilen hedef, $\hat{y}_i$ modelin tahmini
  - Model tahmini ile hedef veriler arasındaki ortalama kare hata
  - Kayıbın düşük olması daha iyidir
- **Amaç:** Kayıp fonksiyonunun minimize edildiği w_0, w_1 değerlerini bulmak istiyoruz. Buna modelin eğitilmesi (veya fit edilmesi) denir

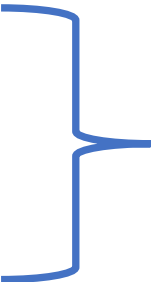
Gradyan Hesabı

- Güç kuralını kullanarak: $\frac{\partial}{\partial x} f(x)^n = n f(x)^{n-1} f'(x)$
- $\frac{\partial \mathcal{L}}{\partial w_0} = \frac{\partial \mathcal{L}}{\partial w_0} \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N (w_0 + w_1 x_i - y_i)^2 = \frac{2}{N} \sum_{i=1}^N (w_0 + w_1 x_i - y_i)(1)$
- $\frac{\partial \mathcal{L}}{\partial w_0} = \frac{2}{N} \sum_{i=1}^N (\hat{y}_i - y_i)$
- $\frac{\partial \mathcal{L}}{\partial w_1} = \frac{\partial \mathcal{L}}{\partial w_1} \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N (w_0 + w_1 x_i - y_i)^2 = \frac{2}{N} \sum_{i=1}^N (w_0 + w_1 x_i - y_i)(x_i)$
- $\frac{\partial \mathcal{L}}{\partial w_1} = \frac{2}{N} \sum_{i=1}^N (\hat{y}_i - y_i)(x_i)$

Model Optimizasyonu

- Kaybın azaltılması için model parametrelerinin güncellenmesi gerekir

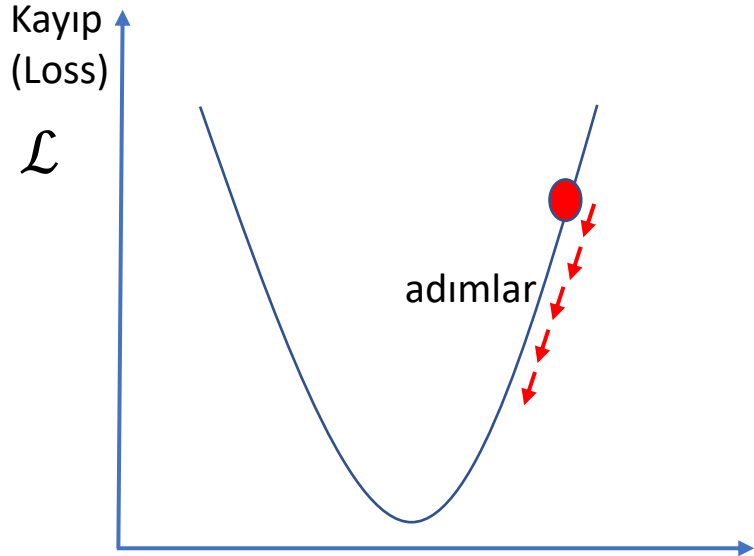
- $w_0 = w_0 - \alpha \frac{\partial \mathcal{L}}{\partial w_0}$
- $w_1 = w_1 - \alpha \frac{\partial \mathcal{L}}{\partial w_1}$

Kayıp en aza indirilene kadar döngü olarak devam eder

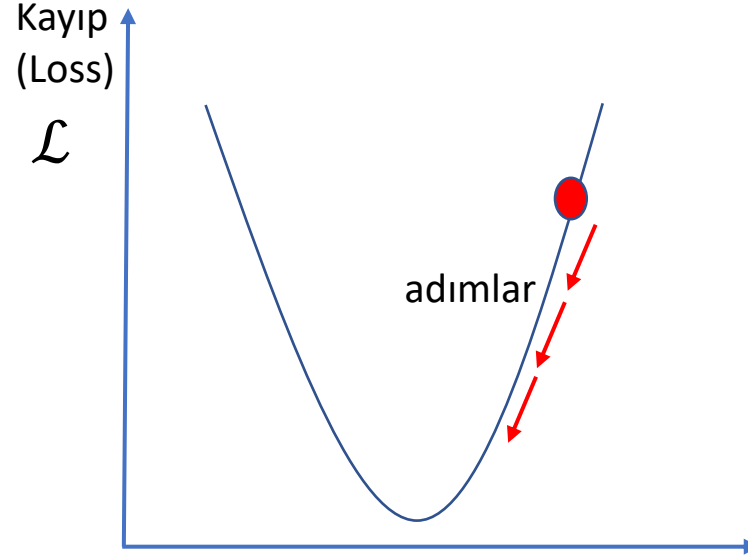
- α öğrenme oranı (learning rate), öğrenmenin hızını belirler
  - Dikkatli seçilmelidir
  - Çok küçük olursa -> eğitim çok uzun sürer
  - Çok büyük olursa -> eğitim dengesizleşir

Öğrenme Oranını Doğru Seçmek

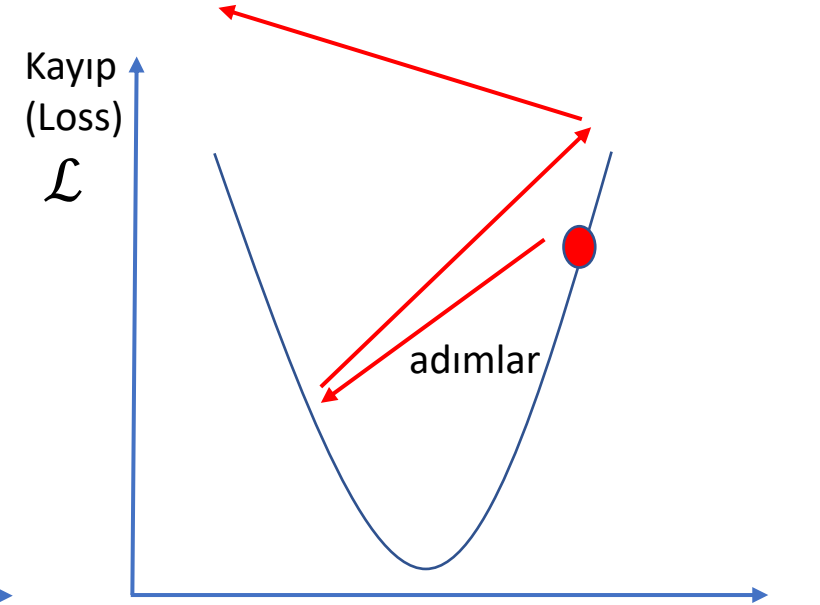
Düşük Öğrenme Oranı

Küçük adımlar, eğitim çok uzun sürer

Doğru Öğrenme Oranı

Dengeli öğrenme sağlar

Yüksek Öğrenme Oranı

Adımlar çok büyük atıldığı için dengesizlik oluşturur

İkinci Örnek: Polinom Regresyonu

- İkinci dereceden model: $y = w_0 + w_1x + w_2x^2$
- Gradyanları daha önce aynı şekilde hesapladığımızda aşağıdakileri ederiz:
  - *(hesaplamalar atlanmıştır ancak egzersiz için bunu kendi başınıza hesaplayabilirsiniz)*

- $\frac{\partial \mathcal{L}}{\partial w_0} = \frac{2}{N} \sum_{i=1}^N (\hat{y}_i - y_i)$

- $\frac{\partial \mathcal{L}}{\partial w_1} = \frac{2}{N} \sum_{i=1}^N (\hat{y}_i - y_i)(x_i)$

- $\frac{\partial \mathcal{L}}{\partial w_2} = \frac{2}{N} \sum_{i=1}^N (\hat{y}_i - y_i)(x_i^2)$

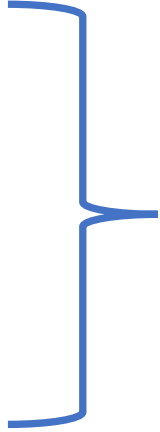
Polinom Regresyon Modeli Optimizasyonu

- Yöntem olarak aynı fakat öğrenilebilir üç parametremiz var

- $w_0 = w_0 - \alpha \frac{\partial \mathcal{L}}{\partial w_0}$

- $w_1 = w_1 - \alpha \frac{\partial \mathcal{L}}{\partial w_1}$

- $w_2 = w_2 - \alpha \frac{\partial \mathcal{L}}{\partial w_2}$

Kayıp en aza indirilene
kadar döngü olarak
devam eder

Gradyan Düşüşü Hakkında Notlar

- Gradyan Patlamaları (Exploding gradients)
  - Gradyan değerleri çok büyük sayılara ulaşabilir (buna dikkat edin)
- Kaybolan Gradyanlar (Vanishing gradients)
  - Gradyan değerleri çok küçük sayılara ulaşabilir (buna dikkat edin)
- Bazı fonksiyonların sınırlayıcı özellikleri vardır
  - Örnek: $\log()$ fonksiyonu negatif sayıları alamaz (buna dikkat edin)
- Öğrenme oranı dikkatlice seçilmelidir

Diğer Eğitim Yöntemleri

- Least Squares
  - Basit ancak sadece temel modellere uygulanabilir (örnek: Lineer Regresyon)
- Maximum Likelihood Estimation (MLE)
  - Olasılık dağılımlarını uygun hale getirmek için kullanışlıdır
- Maximum A Posteriori (MAP) Estimation
  - MLE'ye benzer ancak Bayes Kuralı'nı kullanır